

GONDOLATOK AZ ORSZÁG ÁLLAPOTÁRÓL

2014. december 1.

Professzorok Batthyány Köre

A Batthyány Kör 2012 januárjában adta ki legutóbbi politikai elemzését „(Mis)Judgement on Hungary” címmel. Ez a következő webcímen érhető el: <http://www.bla.hu/professzorok/index.php?oldal=dl/judgement2.pdf>. Azóta sok víz lefolyt a Dunán, és érdemesnek láttuk egy új elemzés kiadását. Ezt látja most maga előtt az olvasó. A jövőben igyekszünk rendszeresen kifejteni véleményünket az ország helyzetéről.

1. A kétharmados többségről s az ezzel járó felelősségről

A 2010-ben és 2014-ben kapott kétharmados parlamenti felhatalmazás lehetőséget ad a Fidesz–KDNP-kormánynak arra, hogy kiteljesítse a huszonöt éve húzódó rendszerváltást. A választók többsége méltányolta a 2010 óta folytatott politika eredményeit, vagy legalábbis nem talált életképes alternatívát, ezért részletes választási program és ígéretkatalogus nélkül is újra bizalmat szavazott a kormánypártoknak. Örömeinkre szolgál, hogy e politika jó néhány eleme összhangban van az Orbán Viktor kezdeményezésére 2004-2005-ben általunk elkészített Szent István-tervvel.¹ Megfelelő arányban vegyíti a kereszténydemokrata, szociáldemokrata, konzervatív és némileg a környezettudatos gondolkodás elemeit, ezért vívta ki az aktív választók nagy hányadának támogatását. A kereszténydemokrata szellemiség megjelenik az Alaptörvényben, mely kiemeli a tradicionális európai keresztény értékeket, hangsúlyozza a közjó fontosságát, és támogatja a családot. Szociáldemokrata ihletésű a nagyvállalatok extraprofitjának terhére elvégzett rezsicsökkentés és a bankadó, a devizahitelek problémájának rendezése és a közmunkaprogram, bár a társadalom kettészakadásának megállításához ennél többre lesz szükség. A konzervatív és környezettudatos gondolkodás tükröződik a nemzeti hagyományok ápolására tett számos kormányzati intézkedésben és az Alaptörvényben, amely szerződés a múlt, a jelen és a jövő magyarjai között. Ez a program történelmi jelentőségűnek bizonyulhat, ha az országnak általa sikerül kilábalnia a hullámvölgyből, és a nemzet megindul felfelé nemcsak gazdasági értelemben, de életminőségben is. Bár sok külföldi elemző bírálja ezt a politikát, a Fidesz–KDNP-kormány egy-egy intézkedése számos európai országban követőkre talált. Mégis célszerűbbnek látnánk e politikának a nemzetközi gazdasági erőkkal szembeni élet kevésbé hangsúlyozni, mert ez veszélyeztetheti az Európai Unióhoz fűződő kapcsolatainkat és a transzatlanti kötődésünket.

Tudomásul kell vennünk, hogy hazánk a jelen időszakban különösen támaszkodik az Európai Unióra; fejlődésünkben az Európai Unió országaihoz mérjük magunkat,

¹<http://www.bla.hu/professzorok/dl/szit-jun-18.pdf>

hanyatlási tüneteik jó része ránk is jellemző. Ha ezek egyikén-másikán a magunk sajátos módján tudunk úrrá lenni, az a többieknek is jó, s bízhatunk benne, hogy előbb-utóbb méltányolják is. A tapasztalat azt mutatja, hogy a magyar polgárok szája íze szerint éles stílusban megfogalmazott politikusi vélemények és bonmot-k (pl. a „gazdasági szabadságharc” kifejezés) pillanatok alatt külföldre kerülnek, és az ország agresszív ellenfelei a kontextusból kiszakítva sületlenségeket magyaráznak bele, a magyar fél pedig az értetlenségre olykor karcosan válaszol. Így emelkednek elvi szintre olyan vitakérdések, amelyek pragmatikus megközelítés esetén fel sem merülnének.

Egy alapvető változtatásokat megcélzó program megvalósítása határozottságot igényel; megértjük tehát, hogy a kormányzó pártszövetség él az erejével. Szükség is van rá, mert bőven van mit helyrehozni. Hogy mást ne mondjunk, a privatizációs időszakban az állam tömérdek előnytelen üzletet kötött (ilyen volt pl. az élelmiszeripar eladása), de az önkormányzatokat, az intézményeket és a magánembereket is ilyenekbe hajszolta bele (gondoljunk a közműcégek eladására, a PPP-beruházásokra, a magánnyugdíjpénztárakra vagy a devizakölcsönökre és a tartósan magasan tartott alapkamat miatt az állam számára előnytelené vált ügyletekre). Az Orbán-kormány igyekszik ezekből kikászálódni, és megróbálja a kárvallottak többségét kimenteni. Erre szokatlan törvénykezési eszközöket is használ, amelyekre a csapdahelyzetek kialakulásáért zömmel felelős ellenérdekeltek a jogellenességet próbálják rábizonyítani. A belső gazdasági klíma instabilitása nagyrészt ebből származik.

2. A kormányzásról

A parlamenti demokrácia hatékonyságát is növeli természetesen, ha az emberek véleménye állandóan éreztetheti hatását a politikai folyamatokra. A stabilitást és a társadalmi békét, az ingerültség csökkentését szolgálná, és meggondoltabbá tehetné a törvénykezést, ha az ellenzék a parlamentben konstruktívabb volna, és ha a kormányoldal intézkedéseit gyakrabban előznék meg hatásvizsgálatok és érdekegyeztetések. A tűzoltásszerű törvényalkotás befejeztével ideje volna, hogy a kormány újra találjon civil partnereket, akikkel elképzeléseit döntés előtt egyeztetheti. A választók bizonyára lelkesebben vennének részt a demokrácia folyamataiban, ha jobban átláthatnák a politikai alternatívákat, és ennek alapján szólhatnának bele a döntések előkészítésébe. Azonban sem az állami televízió sekélyes hírműsorai, sem a parlamenti frakciók szószólóinak közhelyei nem sokat segítenek ebben a polgároknak. Sajnos a technikai civilizáció és a média-semmitmondás mai világában a közvetlen demokrácia útja is nehezen járható, és a nemzeti konzultációk kérdéseit és kiértékelési módját is gondosabban meg kellene választani, hogy értelmük legyen. Elfogadjuk, hogy nem lehet minden fontos kérdésben előzetes konzultációt folytatni, de üdvös volna, ha gyakrabban kikérvék szakértő testületek véleményét. Figyelembe kell venni a választópolgár érzékenységét, és a politikusoknak – tevékenységüket szolgálatként felfogva – kerülniük kell az erőt fitogtató, az empátiát nélkülöző megnyilatkozásokat, melyek a helyes intézkedéseket is sokak számára elfogadhatatlanná tehetik.

A változtatásokat megfontoltan kell keresztülvinni. Az olyanféle tisztogatás, mint amelyet nemrég a Külügyminisztériumban hajtottak végre, nem segíti a szakmailag felkészült és a közjónak elkötelezett hivatalnoki gárda kialakulását, és komoly károkat okozhat. Bár egyetértünk azzal, hogy erőnknek megfelelően védeni kell a magyar érde-

keket, s ezért nem szabad meghunyászkodni a legnagyobb hatalmak előtt sem, mégis óvatosságra intjük a döntéshozókat: a kihívó nyilatkozatok eddig is hozzájárultak a Magyarországról tekintélyes külföldi orgánumban kialakult igen rossz véleményhez. Ezért növelni kell az erőfeszítéseket, hogy az országról kedvezőbb kép alakuljon ki. Kétségtelen, hogy minden szempontból a nyugati kultúrkörbe tartozunk, és a nyugati szövetségi rendszerekbe való betagozódásunkat a keleti kereskedelem egyáltalán nem befolyásolja. Helyeseljük a kelet felé is nyitott aktív és pragmatikus kereskedelempolitikát, de nem helyeselhetjük a „keleti nyitás” kétértelmű terminusát, amely – hathatós belföldi segédlettel – azt a kártékony téveszmét ülteti el nyugati szövetségeink fejében, hogy a kormány az Európához való tartozásunkat kívánja lazítani.

3. Magyarország kívülről és belülről

A Fidesz–KDNP-kormány elleni belső kritika külföldi tükrön át nézve hatásosabbnak látszik. Ezt felismerve a baloldal a külföldnek játszik. Egy szabad országban ezt nem szabad, de nem is lehet megakadályozni; a kormány politikáját csak az ország helyzetének világosabb, erőteljesebb magyarázatával lehet hitelessé tenni kül- és belföldön egyaránt. Eközben a magyar polgárok többsége rendíthetetlen marad, de közérzete egyre romlik, és kérdés, hogy mikor torkollik ez teljes fásultságba, politikai passzivitásba.

Magyarország tekintélye nem fog addig helyreállni, amíg a belső politikai ellentétet engesztelhetetlen gyűlölet itatja át, ugyanis a baloldali ellenzék a vitával együtt az indulatokat is exportálja. A gyűlölet gyökerei a kommunista múltba nyúlnak vissza, egészen 1919-ig. Ezek jelenünkben is ható tények, amelyekkel együtt kell élnünk, a felelősöket megnevezve, de a megváltoztathatatlan tudomásul véve. A múlt értelmezéséről nincsenek vitáink a kormányzattal, azt viszont meg kell jegyeznünk, hogy az írástudók többet tehetnének azért, hogy a múlt teljes árnyaltságában feltáruljon. A német megszállást mindannyiunk közös tragédiájának tekintjük, amelynek emlékműállítással való emlékeztetésben tartását nem kifogásoljuk. Mélyen megértjük azonban, hogy zsidó honfitársaink a maguk külön tragédiáját sokkal erőteljesebben átérzik, és belátjuk, hogy a zsidóüldözésben részt vevő magyarok felelősségét nem enyhíti, hogy számos magyar segített zsidók megmentésében, és kormányaink sokat tettek annak érdekében, hogy a fájdalom valamennyire oldódjék.

A politikai ellentétnek a közelmúltat érintő oka sokkal megfoghatóbb: az ezredforduló óta az ország meggyengült, és új pályára állításában erős hangsúlyt kell kapnia a közelmúlt hibás politikájáért viselendő felelősségnek. Ezt az ellenzéknek kellene elfogadnia, de kevésbé harcias magatartásával a kormányoldal is segítségére lehetne ebben.

4. Gazdaság és társadalom

Helyeseljük, hogy a gazdaságpolitika a családokat a munkalehetőségek teremtésével és egyéb módokon is az óhajtott gyermekek vállalására ösztönzi. Az új nemzedékek létszámának csökkenése a nemzet jövőjét fenyegeti, és az ellene való küzdelmet az eddiginél is nagyobb erővel kell folytatni. Az egészséges életmód, az egészségmegőr-

zés és a gyógyintézmények ügyében lassú a fejlődés. A népszerű élsportok művelésének sokáig elhanyagolt technikai feltételein sokat sikerült javítani, de nagyobb hangsúlyt kellene helyezni a tömegsportra. A jelenlegi politika ugyan kétségkívül segít a leszakadt társadalmi csoportok és vidékek felzárkóztatásában, de gyökeres javulás csak az általános fellendüléstől várható. A szegény rétegek és vidékek (pl. Északkelet-Magyarország) gyorsabb felzárkóztatásra szorulnának. A politikusok többet tehetnek azért, hogy megértessék, hogy politikájuk hogyan szolgálja az ország fejlődését és a polgárok jólétét.

Úgy látjuk, hogy a kormány gazdaságpolitikája megteremtette a lehetőséget arra, hogy kilábaljunk az örökölt súlyos gazdasági helyzetből. Fizetési mérlegünk tartósan pozitív, költségvetési hiányunk alacsony, államadosságunk pedig lassan lefelé tart, és reméljük, a forint árfolyamának további romlása nem fordítja vissza. Az extraprofitot sújtó különadók és a rezsicsökkentés példát mutathatnak a környező országoknak is. Ám a jelenleginél nagyobb szerepet kell szánni a hazai kis- és középvállalkozói szektornak, a gazdálkodó családoknak és termelői, fogyasztói szövetkezeteiknek. Helyeseltük az alapkamat csökkentését, bár tudatában voltunk annak, hogy ez a forint gyengüléséhez vezet. Bízunk benne, hogy a Magyar Nemzeti Bank – felelősségét át-érezve – megtalálja az optimális kamatlábat. A kormány sokat tett a devizahitelek kárának enyhítéséért, de a Fidesz a várakozásokat a forintra átváltás árfolyamának előzetes becsléseivel túlhevítette, így a végeredmény sokaknak súlyos csalódást okozott. A bankvilág és a kormány alkujának kialakulásába nem láthatunk bele, de nincs okunk feltételezni, hogy a kormány nem tett meg mindent az adósok érdekében, amit értelmetlenül nagy kockázatok vállalása nélkül megtehetett.

Messzemenően támogatjuk a kormány törekvését arra, hogy a magyar termőföldet magyar tulajdonban őrizze meg. Őszintén reméljük, hogy az Európai Unió fórumain sikerül a haszonélvezeti jog fügefalevelével eltakart „zsebszerződések” semmissé nyilvánítását elfogadtatni. Ugyanilyen fontosnak tartjuk, hogy a termőföld ne nagy tőkeérdekeltségekhez, hanem a helyben élő gazdálkodó családokhoz és a demográfiai földprogramban részt vevő gazdákhöz kerüljön. Helyeseljük azt a kormányzati döntést, amely területfüggően maximálja az uniós földalapú támogatás mértékét. Az így megtakarított összeg zömét azonban ne ugyanazoknak a nagybirtokosoknak juttassák vissza más címen, hanem – az európai ajánlásnak megfelelően – a 30 hektár alatti legkisebb gazdaságoknak, a valódi családi gazdálkodóknak a kiemelt támogatására fordítsák! Meggyőződésünk, hogy a mezőgazdasági tevékenység célja nemcsak a nemzetközi szinten versenyképes gazdálkodás, hanem a vidék népességmegtartó képességének erősítése is, amelynek legjobb módja az európai családi gazdasági és szövetkezeti modell felkarolása. Fontosnak tartjuk a természeti környezet megóvására, a környezetszennyezés csökkentésére, a táj és az emberek összhangja érdekében tett lépéseket, mint amilyen a tursitaház-hálózat újraépítése. Ugyanakkor fel kell hívnunk a figyelmet rá, hogy számos érdekcsoport kíván a természetvédelmi területek rovására terjeszkedni, és nem biztos, hogy a polgárok akarata az ilyesmivel szemben érvényesülni tud.

5. A korrupcióról

A kormány „zéró toleranciát” hirdetett a korrupcióval szemben, s mégis azt tapasztaljuk, hogy a kormányoldalt sem kerülik el a korrupciós vádak, és ezek az egész ország befektetését eredményezhetik. Akár van alapjuk, akár nincs, ezeknek súlyos belső társadalmi eróziós hatásuk és komolyan veendő külföldi visszhangjuk is van, s az országot zsarolhatóvá teszik. Ezek a vádak minden bizonnyal belföldről, mégpedig főként a nemrég még korrupciós botrányoktól fulladozó baloldaltól erednek, mégsem szabad félvállról venni őket. A korrupcióval megvádoltak nyilatkozatai sajnos nehezen oszlatják el a gyanút, hogy a vádakban lehet igazság. A közéleti szereplők ne csak azzal mutassanak példát, hogy ügyelnek az írott jogszabályok betartására, és becsületesek, hanem azzal is, hogy életvitelük ne legyen hivalkodó, és nagyobb nyíltságot tanúsítsanak, ha a közvélemény ezt várja el tőlük. A korrupciót pedig határozottan fel kell számolni. A köztulajdon és a közpénzek kezelése teljes nyilvánosságot kíván, hogy a társadalom korrupcióellenes immunrendszere működhessen. A korrupció elleni fellépés azonban legyen arányos, mert az aránytalanul kemény fellépés mind belföldről, mind külföldről nézve önkényeskedésnek látszik.

6. Az oktatásügyről és a kultúráról

Üdvözöljük a közoktatás átszervezését, a pedagóguséletpálya-modell bevezetését, a több lépcsőben végrehajtvá jelentősnek mondható béremelést. Nyilvánvaló, hogy a közoktatás bonyolult rendszerének átalakítása további lépéseket kíván. Ezért türelmre buzdítunk a következetlenségek, joghézagok és más hibák kiküszöbölése során. Helyesnek tartjuk a Klebelsberg Intézményfenntartó Központ tervezett átszervezését, a túlzott központosítás oldását. Továbbra is úgy véljük, hogy a közoktatás színvonalát emelni kell.

Üdvözöljük a nemrégiben vitára bocsátott felsőoktatási koncepciót is, s reméljük, hogy az érintetteket valóban be fogják vonni az éveket igénylő megvalósítás részleteinek kidolgozásába. A koncepció olvastán nem fölösleges felhívunk azonban a figyelmet arra, hogy a tudomány egyben kultúra is, amelyet akkor is tanítani és művelni kell, ha nem hajt közvetlen hasznót. Európa és benne hazánk több évszázados hagyománya, hogy a felsőoktatás fenntartása közzfeladat, amelyet az állam vállal magára: az egyetemek nem lehetnek önellátók. Még a pénzt termő ágazatok gyökereit is táplálni kell. Emiatt a stratégiai célok csak hosszabb idő alatt, jóval több közpénz ráfordításával érhetők el. A jelenleg rendelkezésre álló eszközök csak a vegetálásra elegendők, és nem valószínű feltételezni, hogy a felsőoktatás egészséges életéhez szükséges és jelenleg hiányzó tekintélyes összeget az államon kívül bárki más folyamatosan be tudná, be akarná fektetni. A helyi jelentőségű intézmények fenntartását az állam fokozatosan engedje át a helyi önkormányzatoknak és vállalatoknak, ő maga pedig a színvonalas felsőoktatásra összpontosítsa anyagi eszközeit. Az iskolarendszernek valóban figyelembe kell vennie a szakemberszükségletet, de el kell fogadnunk, hogy az igények tervezése ennek alapján is csak hozzávetőleges lehet. Az egyetemeken időtálló és széles szakmai alapok elsajátíttatására kell elsősorban törekedni, amelyekre később részletes szaktudást lehet építeni. Ez az egyénnek is érdeke: csak a magát fejleszteni, a majdani követelményekhez alkalmazkodni képes művelt ember lehet eredményes és elégedett.

Elodázhatatlan a felsőoktatásban és a tudományos alap kutatásban dolgozók teljesítményhez kötött jelentős béremelése, különben egyre többen távoznak – az orvosokhoz hasonlóan – külföldre vagy jobb esetben a hazai versenyszférába.

7. Hagyomány és politika

A jelképes jelentőségű eredmények között üdvözljük sok budapesti és vidéki műemlék kiválóan sikerült rekonstrukcióját. A múlt értékeinek feltámasztása előbb-utóbb a jelennek is karaktert ad. Fontosnak tartjuk azonban a kiemelten kezelt néhány műemlék és a nagyszámú többi műemlék kezelése, gondozása közötti egészséges arány tartását. Üdvözljük az örökségvédelem irányítási és hivatali rendszerének egységesítését és az örökségvédelmi törvény megújításának jó irányba mutató kezdeményezését.

Fontosnak tartjuk, hogy a másodszor is kétharmados többséggel megválasztott kormányzat szimbolikus értelemben is törekedjék az ország minden lakójának, így az ellenzéki választóknak a képviselőre is. Ezt a választások közötti többéves szünet alatt is hiteles tettekkel kell érzékelhetővé tenni. Az Európai Unióhoz való tartozásunkat célszerű jelképekben is kifejezni.